

MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİNİN EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Yrd. Doç. Dr. Hikmet Uluşan
Bozok Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, 107 halka açık şirketin 2005 yılı finansal tablolarında yer alan 5 önemli muhasebe yöntemi ile ilgili açıklamalarını inceleyerek işletmelerin muhasebe politikası seçimini etkileyen ekonomik belirleyiciler hakkında delil sağlamaktır. Bu ampirik çalışmada, basit doğrusal regresyon analizi sonuçları, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü hariç muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe politikası seçimi, ekonomik belirleyiciler, verimli arbulma yaklaşımı, basit doğrusal regresyon analizi, konsolide finansal tablo.

An Empirical Study on the Economic Determinants of Accounting Policy Choices

Abstract

The aim of this study is to provide evidence for the economic determinants that may affect company's accounting policy choices by examining five key accounting method disclosures in the 2005 financial statements of the 107 publicly-held companies. In this empirical study, the results of linear regression analysis show that the economic determinants of accounting policy choices except for company's size in companies preparing consolidated financial statements don't explain the management's income increasing (decreasing) accounting policy choice tendency.

Keywords: Accounting policy choice, economic determinants, efficient contracting perspective, linear regression analysis, consolidated financial statements.

Muhasebe Politikası Seçiminin Ekonomik Belirleyicileri Üzerine Ampirik Bir Çalışma

I. GİRİŞ

Çeşitli muhasebe alanlarında, alternatif muhasebeleştirme yöntemleri bulunmaktadır. Bir kararı temsil eden muhasebe politikaları, alternatif muhasebeleştirme yöntemleri arasından birinin seçimini zorunlu kılar. Dolayısıyla, farklı muhasebe politikalarının belirlenmesi, aynı olayların farklı şekillerde raporlanmasına yol açabilir. Bu da, aynı işle uğraşan ve aynı nitelikteki işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarının birbirlerinden çok farklı olmasına neden olabilir. Bu nedenle, finansal tablolarda yer alan tutarlar, muhasebe politikalarının bir fonksiyonu olmaktadır. Muhasebe politikaları ise, işletmeye özgü koşulların bir fonksiyonudur (Mazay vd., 1993: 34-35). Finansal tablo kullanıcıları, muhasebe politikalarını bilmeden işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında doğru değerlendirmeler yapamazlar.

İşletme finansmanı ve muhasebe konusundaki çalışmaların önemli bir bölümü, işletme yöneticilerinin borç, kâr payı, ücretlendirme ve muhasebe politikaları gibi konularda işletme politikası seçimi ile ilgili davranışlarının araştırılması üzerine odaklanmıştır. Özellikle de muhasebe politikası seçimi, bazı araştırmaların ilgi odağı olmuştur (Gül, 2001: 475-476). Muhasebe politikası seçimi ile ilgili araştırmalar, 1960'lı yıllardan itibaren yapılmaya başlamıştır (Fields vd., 2001: 256). Ancak, finansal raporlama amaçları açısından muhasebe politikası seçimi, Watts ve Zimmerman'ın (1978) "Muhasebe Standartlarının Belirlenmesi İle İlgili Pozitif Teoriye Doğru" başlıklı çalışmasından bu yana araştırma konusu olmuştur (Cullinan, 1999: 597). Uluslararası literatürde, muhasebe yöntemi ve dolayısıyla muhasebe politikası seçimi ile muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri konusunda, gerek teorik gerekse uygulamalı çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu tek bir ülkede muhasebe politikası seçimi

üzerine yoğunlaşırken, çok az sayıda çalışma sınır ötesi alanda işletmelerin muhasebe politikası seçimini araştırmıştır (Astami/Tower, 2006: 2).

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri konusunda yapılan ampirik çalışmalar, genellikle işletme yönetiminin farklı konulardaki muhasebe politikası seçim kararlarının birbirinden bağımsız olduğunu varsayarak tek izole edilmiş muhasebe uygulamaları üzerine odaklanmıştır. Oysa, işletme yönetiminin gelirin raporlanmasını hızlandırma ya da geciktirme eğiliminde olduğu varsayılırsa, yöneticilerin kullanılan muhasebe politikalarının tamamının bileşik etkisini göz önünde bulundurarak seçim yapmalarını beklemek daha mantıklı olacaktır (Missonier-Piera, 2004: 129). Yakın zamanlarda yapılan çalışmalardan Astami ve Tower (2006), Asya Pasifik Bölgesi'ndeki Avustralya, Hong Kong, Endonezya, Malezya ve Singapur ülkelerinde borsaya kayıtlı 442 şirketin 2000 ve 2001 yıllarına ait yıllık raporlarında açıklanan 4 farklı konudaki (stok değerlendirme, amortisman hesaplama, maddi duran varlıkları değerlendirme, şerefiye itfa süresi) muhasebe politikası seçiminin bileşik etkisini inceleyerek muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığını araştırmıştır. Missonier-Piera (2004) ise, İsviçre'de borsaya kayıtlı şirketlerin finansal kiralama, varlık yeniden değerlendirme, şerefiye, araştırma ve geliştirme (ar-ge) giderleri, emeklilik yükümlülükleri, menkul kıymetler, stok değerlendirme, finansman giderleri ve ertelenmiş vergiler ile ilgili muhasebe politikası seçimlerini inceleyerek çoklu muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri üzerine bir çalışma yapmıştır.

Türkiye'de ise, işletmelerin muhasebe politikası seçimi ve muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri konusunda pek çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin, İstanbul Sanayi Odası (İSO)'nın belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'na kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bu çalışma, şöyle organize edilmiştir. Öncelikle, muhasebe politikası ve muhasebe politikası seçiminden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra ise, muhasebe politikası seçimi konusundaki yaklaşımlar ve Verimli Arabulma Yaklaşımı çerçevesinde muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri irdelenmiştir. Son olarak da, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe

politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığı konusunda yapılan ampirik bir çalışma ve bu çalışmanın sonuçlarından bahsedilmiştir.

II. MUHASEBE POLİTİKASI VE MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİ

Temel kavramlar, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve teamüller muhasebe teorisini oluşturmaktadır. Teoriyi oluşturan bu öğeler içinde muhasebe uygulamalarına yön veren ilkeler, varsayımlar, kurallar, hipotezler ve yöntemler bulunmaktadır. Teori içinde yer alan alternatif uygulamalardan işletmeler tarafından seçilenler, işletmelerin muhasebe politikasını oluşturur (Karapınar, 2000: 14). Muhasebe politikası, Uluslararası Muhasebe Standartları / Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Accounting Standards / International Financial Reporting Standards, IAS/IFRS)'ndan 8 nolu "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar" standardı ve bu standart ile uyumlu olan Sermaye Piyasası Kurulu Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)'in "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar"ı ele alan 19. kısmı ile Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)'ndan 8 nolu "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar" standardında "finansal tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında işletmeler tarafından kullanılan belirli ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ve uygulamalardır" şeklinde tanımlanmıştır (IAS-8: Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors, par. 5; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25), mad. 466; TMS-8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar, par. 5).

Yukarıda adı geçen tebliğ ve standartlarda muhasebe politikası tanımlanmakla birlikte, muhasebe politikası seçiminin tanımı yapılmamıştır. Fields, Lys ve Vincent (2001: 256) muhasebe politikası seçimini "amacı sadece genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile uyumlu olarak hazırlanan finansal tablolardaki değil, aynı zamanda vergi gelirleri ve yasal belgeler de dahil belirli bir usuldeki muhasebe sistemi çıktısını etkilemek olan bir karar olarak" tanımlamıştır. Fields, Lys ve Vincent tarafından yapılan bu tanım, oldukça geniş kapsamlı bir tanımdır (Francis, 2001: 310). Çünkü, bu tanım, muhasebe politikası seçiminin sadece finansal tablolar üzerine etkisini değil; aynı zamanda vergi gelirleri ve yasal belgeler üzerine olan etkisini de dikkate almaktadır. Bu tanıma göre, muhasebe politikası seçimi yoluyla istenildiği şekilde finansal tablolar ve yasal belgeler düzenlenebilir ve istenildiği gibi vergiye tabi gelir hesaplanabilir. Dolayısıyla, muhasebe politikası seçimi ve

muhasabe politikalarında yapılan değişiklikler, finansal tablo kullanıcıları açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, yukarıda adı geçen tebliğ ve standartların her birinde muhasabe politikası seçimi, muhasabe politikalarında değişiklik yapılması ile bu değişikliklerin nasıl uygulanacağı ve açıklanacağına yönelik kriterler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu tebliğ ve standartlara ilaveten Türkiye’de en geniş uygulama alanına sahip Maliye Bakanlığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1’de de, hem muhasabe politikasının hem de muhasabe politikası seçiminin tanımı yapılmamıştır. Bununla birlikte, bu tebliğde, muhasabe politikası seçimi ve muhasabe politikalarının açıklanması konusunda kısa da olsa öz bir bilgi yer almaktadır.

III. MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİ KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLAR

İşletme ve işletme ile ilgili taraflar arasındaki ilişkiyi belirleyen pek çok iş sözleşmesi, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde muhasabe bilgilerine göre yapılmaktadır. Finansal tablolara etkisi nedeniyle muhasabe politikası seçimi, işletme ile ilgili taraflarca alınan kararları etkiler. Bu olası etkinin muhasabe politikası seçiminde belirleyici olup olmayacağı sorusu ise, yöneticilerin muhasabe politikası seçiminin altında yatan nedenlerin araştırılmasına sebep olmuştur (Missonier-Piera, 2004: 121). Muhasebe politikası seçiminin belirleyicileri konusundaki çalışmalarda, işletmelerin kararlarını bu konudaki üç önemli yaklaşımdan birine ya da daha fazlasına göre verdikleri örneklerle ispatlanmıştır. Bu yaklaşımlar; Verimli Arabulma Yaklaşımı, Nakit Akımı (Bilgi) Yaklaşımı ve Faydacı Davranış Yaklaşımı’dır (Holthausen, 1990: 207). Bu yaklaşımlar; sırasıyla Verimli Arabulma Teorisi, Bilgi Sağlama Üstünlüğü Teorisi ve Kazanç Yönetimi Teorisi olarak da ifade edilmektedir (Ball/Smith, 1992’den Hand/Skantz, 1998: 176).

Verimli Arabulma Yaklaşımı, muhasabe literatüründe işletme yönetiminin muhasabe politikası seçimini açıklamak için çok yaygın bir şekilde kullanılan yaklaşımdır (Astami/Tower, 2006: 4). Verimli Arabulma Yaklaşımı, muhasabe politikalarının işletme ile ilgili çeşitli taraflar (yöneticiler, işletme sahipleri ve işletmeye borç verenler gibi) arasında arabulma maliyetlerini asgariye indirmek amacıyla seçileceğini ima eder (Holthausen, 1990: 207). Arabulma maliyetleri, işletme ile ilgili taraflar arasındaki çıkar çatışması nedeniyle ortaya çıkan maliyetlerdir. Bu maliyetler; işlem maliyetleri (komisyon ücreti), vekalet maliyetleri (yöneticilerin takip edilmesi giderleri), bilgi edinme maliyetleri, yeniden sözleşme yapma maliyetleri ve iflas maliyetleri (yasal iflas maliyeti, alınan yanlış kararların maliyeti) gibi maliyetlerden oluşur (Watts/Zimmerman, 1990: 134-135). Bu yaklaşımda,

işletme yönetiminin muhasebe politikalarını seçerken, ilgili tarafların çıkarlarının optimum düzeyde olmasını sağlayacak şekilde muhasebe politikalarını seçeceği kabul edilmektedir. Taraflar arasındaki çıkarların optimum düzeyi ise, işletme değerinin en yüksek düzeye çıkarılmasıyla sonuçlanacaktır (Holthausen, 1990: 207). Verimli Arabulma Yaklaşımı'nın güçlü bir yaklaşım olmasının altında yatan neden, işletme yönetimi tarafından seçilen muhasebe politikalarının ekonomik belirleyicilerini açıklamasıdır (Astami/Tower, 2006: 2). Bu yaklaşımda, araştırmacılar, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıklayan ve tahmin eden hipotezler geliştirmişlerdir (Emanuel vd., 2003: 151).

Muhasebe politikası seçimi konusundaki Nakit Akımı Yaklaşımı yani Bilgi Sağlama Üstünlüğü Teorisi, yöneticilerin işletmeleri hakkında bilgi sağlamada işletme ile ilgili diğer taraflara göre daha fazla avantaja sahip olduğunu varsayar (Hand/Skantz, 1998: 184). Bu nedenle, bu yaklaşım, muhasebe politikalarının yöneticilerin işletmenin gelecekteki nakit akımları hakkındaki beklentilerini açığa vuracak şekilde seçildiğini iddia eder. Verimli Arabulma ve Nakit Akımı Yaklaşımları'nın her ikisi de, muhasebe politikaları ve nakit akımı arasında bir ilişkinin var olduğu kabul ederler. Ancak, bu yaklaşımlar, muhasebe politikalarının nakit akımı üzerine etkisi konusunda farklı bakış açılarına sahiptirler. Verimli Arabulma Yaklaşımı, seçilen muhasebe politikalarının işletmenin nakit akımını etkilediğini ve dolayısıyla işletmenin değerini en yükseğe çıkaracak muhasebe politikalarının seçildiğini ileri sürer. Oysa, Nakit Akımı Yaklaşımı, seçilen muhasebe politikalarının işletmenin gelecekteki nakit akımı konusunda bilgi sağladığını, fakat işletmenin nakit akımını doğrudan etkilemediği görüşünü savunur (Holthausen, 1990: 208-209). Bu yaklaşım, vergi etkisi hariç muhasebe politikası seçimini açıklamaz (Emanuel vd., 2003: 151).

Faydacı Davranış Yaklaşımı'na göre, muhasebe politikaları yöneticilerin çıkarlarını en yüksek düzeye çıkaracak şekilde belirlenmektedir (Karapınar, 2000: 20). Bu yaklaşımda, kaldıraç oranı ve ikramiye ödeme planı hipotezi gibi hipotezler kredi verenler, hissedarlar ve yöneticiler arasında servet transferinin var olduğu varsayımına dayalı olarak geliştirilmiştir (Holthausen, 1990: 208). Böyle olunca da, işletme değeri, en yüksek düzeye çıkarılamamaktadır. Çünkü, bu durumda, muhasebe bilgilerini gerçek anlamından saptırma, istenildiği şekilde değiştirme ve kasıtlı olarak yanlış sunma niyeti vardır (Wong, 2005: 1172). Faydacı Davranış Yaklaşımı, Verimli Arabulma Yaklaşımı'nda olduğu gibi seçilen muhasebe politikalarının işletmenin nakit akımını etkilediğini kabul eder. Ancak, bu yaklaşım, yöneticilerin çıkarlarını en yükseğe çıkaracak muhasebe politikalarının seçildiğini iddia eder (Holthausen, 1990: 209).

Muhasebe politikası seçimi ile ilgili bu üç yaklaşım birbirini dışlamaz. Bu yaklaşımların üçü de, muhasebe politikası seçimi ve standart belirleme sürecindeki kulis yapma davranışlarının kısmi açıklayıcılarıdır (Holthausen, 1990: 209). Faydacı Davranış Yaklaşımı'nda, muhasebe politikaları veya muhasebe politikalarındaki değişiklik bir olaydan (örneğin; borç sözleşmesindeki bir taahhüt ihlali) sonra incelenir ve Faydacı Davranış Yaklaşımı'na göre seçilen bazı değişkenler açısından açıklanır. Bu yaklaşımın aksine birçok çalışmada, muhasebenin rolü önceden tahmin edilen Verimli Arbulma Yaklaşımı'na göre incelenmiştir (Emanuel vd., 2003: 150). İşletme yönetiminin muhasebe politikası seçim kararlarının nedenlerini açıklamaya çalışan pozitif muhasebe araştırmacıları, başlangıçta işletme yönetiminin muhasebe politikası seçim davranışlarını Faydacı Davranış Yaklaşımı'na göre açıklamaya çalışmışlardır. Ancak, daha sonraları, yöneticilerin muhasebe politikası seçimini Verimli Arbulma Yaklaşımı çerçevesinde yaptıklarını savunmuşlardır (Gaffikin, 13). Temel amacı işletmelerde muhasebe politikası seçiminin belirleyicileri hakkında hipotezler geliştirmek ve bu hipotezlerin geçerliliğini ampirik olarak test etmek (Zinkeviciene/Rudzioniene, 2005: 25) olan Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini büyük ölçüde vekalet teorisi ve arbulma maliyetlerine göre açıklamaya çalışmaktadır (Dhaliwal vd., 1999: 152).

IV. MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİNİN EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ

Pozitif Muhasebe Teorisi araştırmacıları, ilgilerini muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri üzerinde yoğunlaştırmıştır (Mangos/Lewis, 1995: 41). Muhasebe araştırmacılarından bazıları, bu çalışmada olduğu gibi işletme yönetiminin muhasebe ile ilgili aldığı kararları açıklayabilen hipotezler geliştirmek için Verimli Arbulma Yaklaşımı çerçevesini kullanmıştır. Genellikle, yöneticilerin borç sözleşmesi şartlarının ihlalden kaçınmak ve alacakları ücret işletme performansı ile ilişkili olduğu zaman, alacakları ücreti artırmak amacıyla geliri artıran (veya hızlandıran, yani gelirin raporlanmasını gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran) muhasebe politikalarını tercih ettikleri iddia edilir. Bunun aksine, yöneticiler, işletmenin görünürdeki servetini ve bununla ilgili politik maliyet tehdidini azaltmak için geliri azaltan (veya geciktiren, yani gelirin raporlanmasını cari dönemden gelecek dönemlere erteleyen) muhasebe politikalarını seçeceklerdir (Missonier-Piera, 2004: 121). İşletme yöneticilerinin Verimli Arbulma Yaklaşımı çerçevesinde geliri artıran (azaltan) muhasebe politikası seçimini belirleyen işletmelere özgü ekonomik belirleyiciler şöyle sıralanabilir: i) Kaldıraç oranı, ii) İşletme büyüklüğü, iii)

İkramiye ödeme planı iv) Sahiplik yoğunlaşması, v) Yatırım fırsatları seti vi) Özel amaçlı yatırımlar (Missonier-Piera, 2004: 121-126; Astami/Tower, 2006: 5-6). Geçmişte yapılan çalışmalar, bu ekonomik belirleyicilerin tek bir ülkede yurtiçi ortamlarda işletmelerin muhasebe politikası seçiminin önemli açıklayıcıları olduğunu göstermiştir (Astami/Tower, 2006: 2). Özellikle, finansal kaldıraç oranı ve işletme büyüklüğünün, muhasebe politikası seçiminin önemli belirleyicileri olduğu belgelerle kanıtlanmıştır (Gopalakrishnan, 1994: 33). Aşağıda, söz konusu ekonomik belirleyicilerden kısaca bahsedilmiştir.

IV.1. Kaldıraç Oranı

Kredi kurumları, hem borç verilmesi kararının alınmasında hem de borç sözleşmelerinde ve borç ile ilgili sınırlayıcı taahhütlerin belirlenmesinde muhasebe bilgilerinden yararlanabilirler. Bu durumda, muhtemelen yöneticiler tarafından alınan muhasebe kararlarını etkileyecektir. Borçlanma yoluyla sağlanan finansmanın maliyetini azaltmak isteyen yöneticiler, kredi değerliliğini iyi gösterecek finansal tabloların hazırlanmasına olanak sağlayan muhasebe politikalarını seçmeye çalışırlar (Bowen vd., 1995'den Missonier-Piera, 2004: 121). Aynı şekilde, yöneticiler, borç sözleşmelerine konulan sınırlayıcı taahhütleri de kendi lehlerine gevşetecek şekilde muhasebe politikaları seçebilirler (Missonier-Piera, 2001'den Missonier-Piera, 2004: 121). Başka bir ifadeyle, işletme yönetiminin, gerek borç sözleşmesinin maliyetini düşürmek gerekse borç sözleşmesine konacak sınırlayıcı taahhütleri gevşetmek amacıyla gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçmesi beklenir (Astami/Tower, 2006: 5). Bu nedenle, kaldıraç oranı yüksek olan işletme yöneticilerinin, kaldıraç oranı düşük olan işletme yöneticilerine göre cari dönemde raporlanan geliri artıran muhasebe politikalarını seçme olasılığı daha yüksektir (Astami/Tower, 2006: 5; Hall/Swinney, 2004: 35). Kaldıraç oranının muhasebe politikası seçimi üzerindeki etkisini açıklayan borç / öz kaynaklar hipotezi, "Diğer koşullar aynı kalmak üzere, bir işletmenin borç / öz kaynaklar oranı ne kadar yüksek olursa, işletme yöneticilerinin raporlanan kazancı gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran muhasebe politikalarını seçme olasılığının o kadar yüksek olacağını" iddia eder. Watts ve Zimmerman'ın Pozitif Muhasebe Teorisi'nin üç önemli hipotezinden biri olan borç / öz kaynaklar hipotezi, kaldıraç hipotezi (Zinkeviciene/Rudzioniene, 2005: 26; Houghton vd., 2000: 1) ve borç taahhüt hipotezi (Dichev/Skinner, 2002: 1093; Hall/Swinney, 2004: 35) olarak da ifade edilmektedir. Bu hipotez, Pozitif Muhasebe Teorisi'nin test edilebilir hipotezlerinden biridir (Dichev/Skinner, 2002: 1093-1094). Borç / öz kaynaklar hipotezini test eden birçok ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğu borç / öz kaynaklar hipotezini doğrularken, çok az

sayıda ampirik çalışma çelişkili sonuçlar bulmuş ve hipotezi reddetmiştir. Borç / öz kaynaklar hipotezini test etmede, farklı araştırmacılar farklı ölçme yöntemleri kullanmıştır. Ancak, borç / öz kaynaklar hipotezini test etmek için genellikle toplam borçların toplam varlıklara oranı ölçütü kullanılmaktadır (Zinkeviciene/Rudzioniene, 2005: 26).

IV.2. İşletme Büyüklüğü

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicisi olan işletme büyüklüğü konusundaki büyüklük hipotezi, büyük işletmelerin küçük işletmelere göre politik bakımdan daha duyarlı oldukları ve dolayısıyla bu işletmelere daha fazla servet transferi yüklediği varsayımına dayalıdır. (Watts/Zimmerman, 1986'dan Astami/Tower, 2006: 5). Büyüklük hipotezi, politik maliyet hipotezi olarak da bilinmektedir. Politik maliyetler, sadece yasalar veya yönetmelikler yoluyla hükümet müdahalesi biçiminde ortaya çıkmaz; aynı zamanda fırsat maliyetle sonuçlanabilen sendikalardan, müşterilerden gelen misillemeler şeklinde de ortaya çıkabilir. Çünkü, büyük işletmelerin devlet, işletmede çalışanlar, müşteriler ve rakip işletmeler dahil işletme ile ilgili çok sayıda tarafın dikkatini çekmesi çok daha kolaydır (Missonier-Piera, 2004: 125). Bu nedenle, politik maliyetlerin büyüklüğü, büyük ölçüde işletme büyüklüğüne bağlıdır (Watts/Zimmerman, 1978: 115). Dolayısıyla, büyük işletmelerin yöneticileri, işletme tarafından katlanılan politik maliyetleri azaltmak için gelirin raporlanmasını geciktiren muhasebe politikalarını seçme eğiliminde olabilirler (Missonier-Piera, 2004: 125; Holland, 1998: 265). İşletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi konusunda geliştirilen büyüklük hipotezi, "diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmeler ne kadar büyük olursa, yöneticilerin raporlanan kazancı cari dönemden gelecek dönemlere erteleyen muhasebe politikalarını seçme olasılığının da o kadar yüksek olacağını" iddia eder (Gopalakrishnan, 1994: 34; Zinkeviciene/Rudzioniene). İşletme büyüklüğünün işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimini açıklayıp açıklamadığı konusunda geçmişte yapılan çalışmalar, işletme büyüklüğünün muhasebe politikası seçiminin belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur (Tan vd., 2002: 299). İşletme büyüklüğü satışlar, toplam varlıklar, kârlılık, öz kaynakların piyasa değeri, çalışanların sayısı gibi farklı ölçütlerle ölçülebilir. Gerçekte, işletme büyüklüğü çalışanların sayısı, toplam satışlar, toplam varlıklar ve işletme özerkliği gibi bütün bu belirleyicilerin bileşimi olan toplam bir değişkendir (Zinkeviciene/Rudzioniene). Ampirik çalışmaların çoğunluğu, işletme büyüklüğünün bir ölçütü olarak toplam varlıkları ya da toplam satışları kullanmaktadır (Bujadi/Richardson, 1997'den Missonier-Piera, 2004: 125).

IV.3. İkramiye Ödeme Planı

Ücret ile ilgili sözleşmelerde, işletme kârlılığı doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılmaktadır (Astami/Tower, 2006: 5). İşletme kârlılığı ile işletme yöneticilerine ödenen ücretler arasında bir ilişki vardır. İşletme yöneticilerinin aldığı ücret unsurları arasında, ikramiye ödemeleri önemli bir yer tutmaktadır. İkramiye ödemesi ile ilgili ikramiye ödeme planları ise, muhasebe gelirlerine dayalı olarak yapılmaktadır (Watts/Zimmerman, 1978: 116). Muhasebe gelirlerine göre yapılan ikramiye ödemeleri, işletme yöneticilerinin ödüllendirilmesinde kullanılan bir araçtır (Healy, 1985: 85). Özellikle, kısa dönemli ikramiye ödeme sözleşmeleri yapılırken çoğu zaman net kâr, varlık kârlılık oranı ve öz kaynak kârlılık oranı gibi performans ölçme yöntemlerinden yararlanılır. Oysa, uzun dönemli teşvik ödemeleri, genellikle hisse senedi getirisine bağlı olarak yapılmaktadır (Fields vd., 2001: 266). Watts ve Zimmerman, “diğer koşullar aynı kalmak üzere ikramiye ödeme planına sahip işletme yöneticilerinin, raporlanan kazancı gelecek dönemlerden cari döneme kaydıran muhasebe politikalarını seçme olasılıklarının daha yüksek olduğuna” inanırlar (Hagerman/Zmijewski, 1979’dan Astami/Tower, 2006: 5). İkramiye ödeme planı hipotezi, yöneticilerin eğer alacakları ücret gelire bağlıysa, geliri en yüksek düzeye çıkararak muhasebe politikalarını seçeceğini varsayar (Healy, 1985: 85-86). Çünkü, daha yüksek raporlanan kazançlar, işletme yönetiminin ikramiye ödeme planlarını ve işletmelerin hisse senedi getirisini olumlu yönde etkilemektedir (Iatridis/Joseph, 2005: 766). İkramiye ödeme planının ölçümü için bir ölçüt olarak kârlılık oranı kullanılabilir (Astami/Tower, 2006: 7).

IV.4. Sahiplik Yoğunlaşması

Lemmon ve Lins, sahiplik yapısındaki farklılıkların işletme kârlılığındaki değişiklikleri açıkladığını ileri sürmüştür (Astami/Tower, 2006: 6). Sahiplik yoğunlaşması olan işletmelerde yöneticilerin, işletmelerini kendi istedikleri gibi yönetme gücünü kullanma yetkileri çok azdır. Oysa, sahiplik yoğunlaşmasının az olduğu yani sahiplik dağılımının yüksek olduğu işletmelerde yöneticiler, işletmelerini kendi istekleri doğrultusunda yönetme gücüne sahiptirler (Salamon/Smith, 1979; Hall 1993’dan Missonier-Piera, 2004: 126; Niehaus, 1989; 269-270). Bu nedenle, sahiplik dağılımının yüksek olduğu işletmelerde yöneticilerin, kendi ücretlerini artırmak amacıyla gelirin raporlanmasını hızlandıran muhasebe politikalarını seçme olasılığı daha yüksektir. Böyle yaparak, yöneticiler, işletme sahiplerini işletmenin performansının tatmin edici olduğuna inandırır. Yöneticiler, işletmenin olduğundan daha güzel imajda raporlanmasına ilaveten kendi profesyonel yeterlilikleri konusunda ünlerini artırarak insan sermayesi değerlerini de artırabilirler (Missonier-Piera, 2004:

126). Kısacası, profesyonel yöneticiler tarafından kontrol edilen işletmelerin, sahipleri tarafından kontrol edilen işletmelere göre geliri artıran muhasebe politikalarını seçme olasılığı çok daha yüksek olacaktır (Astami/Tower, 2006: 6).

IV.5. Yatırım Fırsatları Seti

Myers, bir işletmenin değerinin değerleri kolay bir şekilde belirlenebilir olan mevcut yatırımlar ile değerleri isteğe bağlı olarak (takdir yetkisi kullanılarak) yapılan gelecekteki yatırımlara bağlı olan yatırım (büyüme) fırsatlarından oluştuğunu söyler (Missonier-Piera, 2004: 123). İsteğe bağlı yatırımlara yeni projelere yatırımlar, reklam, pazarlama, ürün geliştirme ve arge harcamaları örnek olarak verilebilir (Adam/Goyal, 2006: 4). Yatırım fırsatları seti terimi, işletme değerinin işletme tarafından isteğe bağlı olarak yapılan gelecekteki giderlere bağlı olduğu ölçüyü nitelendirir (Skinner, 1993'den Astami/Tower, 2006: 6). Bir işletmenin yatırım fırsatlarının değeri, işletmeye veya sektöre özgü pek çok faktöre bağlıdır. Bir işletmenin yatırım fırsatları seti, işletmenin önemli bir özelliğidir ve işletmenin yöneticileri, sahipleri, yatırımcıları ve kredi kurumları tarafından görülme şekli üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir (Kallapur/Trombley, 2001: 3-4). Çünkü, yatırım fırsatları, işletme finansmanında önemli bir rol oynar. İşletmelerin mevcut yatırımları ve yatırım fırsatları işletmelerin sermaye yapısı, borç sözleşmelerinin vadesi ve sınırlayıcı taahhütleri, kâr dağıtım politikası, ücret sözleşmeleri ve muhasebe politikalarını etkiler (Adam/Goyal, 2006: 1). Smith ve Watts, bir işletme politikası olarak muhasebe politikası seçiminin yatırım fırsatları setinin bir fonksiyonu olarak işletmeler arasında değişiklik gösterdiğine inanır (Astami/Tower, 2006: 6). Skinner, yatırım fırsatları setinin muhasebe politikası seçimini esas itibarıyla işletmenin yapmış olduğu sözleşmeler yoluyla dolaylı bir şekilde etkilediğini bulmuştur. Skinner, yatırım fırsatları setini özellikle muhasebe politikası seçimini etkileyen işletme yönetiminin ikramiye ödeme planları ve borç sözleşmeleri ile ilişkilendirir (Dhaliwal vd., 1999: 152-153). Bir işletmenin yatırım fırsatları seti ne kadar büyük olursa, kazanca dayalı ikramiye ödeme planlarının kullanılma olasılığının da o kadar yüksek olacağı iddia edilir. Bundan dolayı, bu işletmelerde işletme yönetiminin, geliri artıran muhasebe politikalarını seçme olasılığı da daha yüksek olacaktır (Astami/Tower, 2006: 6). Ayrıca, kredi verenler, yatırım fırsatlarının mevcut yatırımlardan daha fazla riskli olduğunu düşünürler ve bu yatırımları finanse etmede daha yüksek faiz talep ederler ya da kredi verenlerin bu gibi işletmelerin finansal sağlamlığı açısından daha fazla beklentileri olacaktır (Missonier-Piera, 2004: 123-124). Daha önce de

belirtildiği gibi, borçlanma yoluyla sağlanan finansmanın maliyetini azaltmak isteyen yöneticiler de, kredi değerliliğini iyi gösterecek finansal tabloların hazırlanmasına olanak sağlayan muhasebe politikalarını seçeceklerdir. Birçok ampirik çalışma, işletmelerin yatırım fırsatları seti ile işletmelerin muhasebe politikası seçiminin arabulma maliyetlerini asgari düzeye indirecek ve dolayısıyla işletmenin değerini en yüksek düzeye çıkaracak şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Emanuel vd., 2003: 163). Yatırım fırsatları, işletme dışındaki kişi veya kurumlar tarafından gözlemlenemez. Bu nedenle, ampirik çalışmalarda, yatırım fırsatlarının değerini ölçmede çeşitli ölçme yöntemlerinden yararlanılır. Yatırım fırsatları setinin değerini ölçmede, en çok kullanılan ölçütler şunlardır: i) Varlıkların piyasa değeri / varlıkların defter değeri oranı ya da bununla yakından ilgili olan Tobin q oranı, ii) Öz kaynakların piyasa değeri / öz kaynakların defter değeri oranı, iii) Fiyat / kazanç oranı iv) Sermaye harcamaları / maddi duran varlıkların defter değeri oranı (Adam/Goyal, 2006: 1-2).

IV.6. Özel Amaçlı Yatırımlar

Özel amaçlı yatırımlar yani özel amaçlı varlıklar (assets specificity), işletmeye özgü olan ve üretim değerinden fedakârlık etmeksizin alternatif kullanımlar için konuşlandırılmayan varlıklardır (Balakrishnan/Fox, 1993'den Moğnik, 2001: 69). Özel amaçlı varlıkların işletme için değeri, varlığı asıl kullanım amacından uzaklaştıran başka kullanıcılar ya da kullanımlar için olan değerinden çok daha yüksektir (Williamson, 1985, 1988'den Missonier-Piera, 2004: 124). Bu durum ise, kredi verenler ve işletme arasındaki ilişkiyi etkileyebilir. İşletmenin borçlarına karşı teminat olarak gösterdiği varlık özel amaçlı bir varlık ise, bu durumda kredi kurumunun riski artacağı için borçlanma yoluyla sağlanan finansmanın maliyeti de artacaktır. Çünkü, işletme iflasını açıkladığında, kredi kurumlarının işletmenin bu özel amaçlı varlıklarını satarak verdikleri borcu geri almaları zor olacaktır (Missonier-Piera, 2004: 124). İşletmenin iflası veya tasfiyesi durumunda, bu varlıklar çok fazla değer kaybeder ve dolayısıyla genellikle teminat olarak kullanılmazlar (Moğnik, 2001: 72). Bu nedenle, işletmelerin özel amaçlı yatırımları ne kadar fazla olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır. Bu tür varlıklar, özellikle yoğun ar-ge faaliyetleri olan işletmelerde görülebilir (Missonier-Piera, 2004: 124). İşletmeye özgü olan bu varlıklar, genellikle maddi olmayan varlıklardır ve bunları ölçmek ve değerlendirmek zordur (Balakrishnan/Fox, 1993'den Moğnik, 2001: 69). Özel amaçlı yatırımlar, ar-ge giderlerinin net satışlara oranı ile ölçülebilir (Missonier-Piera, 2004: 124, 129).

V. MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİNİN EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİNİN İŞLETME YÖNETİMİNİN GELİR ARTIRICI (AZALTICI) MUHASEBE POLİTİKASI SEÇİMİ EĞİLİMİNİ AÇIKLAYIP AÇIKLAMADIĞINA DAİR AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

V.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi, Varsayımları ve Sınırları

Bu çalışmada, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü, ikramiye ödeme planı, sahiplik yoğunlaşması, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımların işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığının ampirik olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, aşağıdaki hipotezler, İSO tarafından belirlenen Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı konsolide olmayan finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından ayrı ayrı test edilmiştir.

H₁: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmelerin kaldıraç oranı ne kadar yüksek olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

H₂: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmeler ne kadar büyük olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olacaktır.

H₃: Diğer koşullar aynı kalmak üzere ikramiye ödeme planına sahip olan işletme yöneticilerinin, gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

H₄: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmelerin sahiplik yoğunlaşması ne kadar fazla olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olacaktır.

H₅: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmelerin yatırım fırsatları seti ne kadar büyük olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

H₆: Diğer koşullar aynı kalmak üzere işletmelerin özel amaçlı yatırımları ne kadar fazla olursa, işletme yöneticilerinin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar yüksek olacaktır.

Bu ampirik çalışma, İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan ve aynı zamanda İMKB'ye kayıtlı olan hem

konsolide olmayan finansal tablolar hem de konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın halka açık şirketlere yapılmasının nedenlerinden biri, bu şirketlere ait finansal tabloların ve bunlara ilişkin açıklayıcı notların elde edilme kolaylığıdır. Oysa, Türkiye’de, halka açık şirketlerin dışında diğer işletmelerin finansal tablolarının ve bunlara ait açıklayıcı notların elde edilmesi hemen hemen olanaksızdır. Dolayısıyla, ampirik çalışma ile ilgili veriler doğrudan şirketlerin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilebilmekte ve bu da çalışmada kullanılan verilerin örneğin anket yolu ile sağlanacak verilerden daha güvenilir olmasına neden olmaktadır. Araştırmanın halka açık şirketlere yapılmasının bir diğer nedeni ise, Türkiye’de işletmelerin anket yolu ile uygulanacak araştırmalara ilgi göstermemesi ve dolayısıyla taraflarına posta ya da e-posta yolu ile gönderilen anketlere cevap vermemeleridir. Araştırma kapsamına, İSO’nun belirlediği Türkiye’nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB’ye kayıtlı konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen 42 ve konsolide finansal tablolar düzenleyen 65 halka açık şirket dahil edilmiştir.

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığının tespit edilebilmesi için verilerin analizinde basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analiz, istatistik paket programlarından SPSS (Statistical Package of Social Sciences) 10.0 kullanılarak yapılmıştır. Veriler, İMKB’nin web sitesinde yer alan her bir halka açık şirketin 2005 yılı finansal tabloları ile bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilmiştir (<http://www.imkb.gov.tr>).

Bu çalışmada, şirketlerin muhasebe politikalarının yıllık finansal tablolar ve bunlara ait açıklayıcı notlarda belirtildiği gibi olduğu kabul edilmiştir. Birçok araştırmada olduğu gibi, bu araştırmada da bir takım sınırlamalar vardır. En önemli sınırlayıcı unsur, bu çalışmada inceleme konusu olarak seçilen muhasebe politikalarından bazılarının, bir kısım şirket tarafından finansal tablolar ve bunlara ait açıklayıcı notlarda açık ve net olarak belirtilmemiş olmasıdır. Dolayısıyla, bazı muhasebe politikaları dolaylı olarak çıkarılmaya çalışılmış ve şirketlerin çıkarılan bu politikayı seçtiği varsayılmıştır. Ancak, bu durumda gerçeğe yakın muhasebe politikasını belirlemekte zorlanıldığı takdirde, sonuçları olumsuz etkilememesi için şirketin o konuda muhasebe politikasının olmadığı kabul edilmiştir.

V.2. Bağımsız Değişkenlerin Ölçümü

Bu çalışmada, bağımsız değişkenlerden kaldıraç oranı, toplam borçların toplam varlıklara oranı; işletme büyüklüğü, 2005 yılı finansal tablolarında yer

alan toplam varlıkların logaritması; ikramiye ödeme planı da varlık kârlılık oranı ile ölçülmekte olup varlık kârlılık oranı ise vergiden önceki kârın toplam varlıklara bölünmesi suretiyle hesaplanmıştır. Yatırım fırsatları seti Tobin q oranı ve özel amaçlı yatırımlar ise ar-ge giderlerinin toplam net satışlara oranı ile ölçülür. Sahiplik yoğunlaşması bağımsız değişkeni de, işletmelerin çıkarılan toplam sermaye payının %10 veya daha fazlasını temsil eden hisse paylarının toplam içindeki yüzdesi ile ölçülmektedir. Bağımsız değişkenlerin tahmini işaretleri ve ölçme yöntemleri, tablo 1’de özet olarak sunulmuştur:

Tablo 1: Bağımsız Değişkenlerin Tahmini İşaretleri ve Ölçme Yöntemleri

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Ölçme Yöntemi
Kaldıraç Oranı	+	Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar
İşletme Büyüklüğü	-	Toplam Varlıklar (Log)
İkramiye Ödeme Planı	+	Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar
Sahiplik Yoğunlaşması	-	İşletmelerin çıkarılan toplam sermaye payının %10 veya daha fazlasını temsil eden hisse paylarının toplam içindeki yüzdesi
Yatırım Fırsatları Seti	+	Tobin q Oranı
Özel Amaçlı Yatırımlar	+	Ar-Ge Giderleri / Toplam Net Satışlar

Tablo 1’deki pozitif tahmini işaret, bağımsız değişkenler ile işletme yönetiminin gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi eğilimi arasındaki pozitif yani aynı yönde bir ilişkiyi gösterir. Negatif tahmini işaret ise, negatif yani ters yönde bir ilişkiyi göstermektedir.

Gerek işletmelerin büyüme fırsatlarının gerekse etkin kaynak kullanımı ve işletme performansının bir ölçütü olarak kullanılan bir yöntem olan ve James Tobin tarafından geliştirilen Tobin q oranı, bir işletmenin borçları ve öz kaynaklarının piyasa değerinin mevcut varlıklarının yerine koyma maliyetine oranıdır. Tobin q oranının hesaplanmasına yönelik olarak farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Chung ve Pruitt’a göre, bu farklı yaklaşımlar, genellikle benzer Tobin q değeri vermektedir (LI vd., 2004: 53). Bunlardan en çok bilinen iki yaklaşımdan birisi, Lindenberg ve Ross (L-Rq) tarafından geliştirilen yöntemdir. Diğer yöntem ise, L-Rq değerine %96,6 oranında yakın değer verdiği tespit edilen Chung ve Pruitt tarafından geliştirilen “Yaklaşık q” adı verilen yöntemdir (Wolfe/Sauaia, 2003: 157). Bu çalışmada, Tobin q oranının hesaplanmasında, Chung ve Pruitt tarafından geliştirilen yöntem kullanılmıştır.

Bunun nedeni ise, bu yöntemin, Lindenberg ve Ross tarafından geliştirilen yöntemle göre veri gereksiniminin daha az ve hesaplanmasının daha kolay olmasıdır (LI vd., 2004: 53). Chung ve Pruitt tarafından geliştirilen yaklaşıma göre, Tobin q şöyle hesaplanmaktadır (Wolfe/Sauaia, 2003: 157):

$$q = (HPD + D) / TV$$

Formülde;

HPD = Dolaşımdaki hisse senetlerinin piyasa değerini,

TV = İşletmenin toplam varlıklarının defter değerini ve

D = İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarının kayıtlı değeri ile dönen varlıklarının kayıtlı değeri arasındaki farka uzun vadeli yabancı kaynakların kayıtlı değerinin ilave edilmesi ile bulunan değeri göstermektedir.

V.3. Bağımlı Değişkenin Tanımlanması ve Ölçümü

Bu çalışmada, bağımlı değişken, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimidir. Bağımlı değişkeni ölçmek için 5 farklı konudaki muhasebe politikaları, gelir üzerine etkilerine göre en çok gelir artırıcıdan en az gelir artırıcıya doğru sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada incelenen 5 önemli muhasebe politikası stok değerlendirme, amortisman hesaplama, özellikli varlıklarla¹ doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri, geliştirme giderleri ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarıdır. İnceleme konusu olarak bu muhasebe politikalarının seçilmesinin nedeni, bu politikaların gelir üzerine etkilerinin gelir artırıcı veya gelir azaltıcı olarak sınıflandırılabilmesidir. Stok değerlendirme ve amortisman hesaplama muhasebe politikaları, uluslararası literatürde muhasebe politikası seçimi konusunda yapılan çalışmalarda yoğun bir şekilde incelenmiştir. Bu iki muhasebe politikası kadar yoğun olmasa da uluslararası literatürde muhasebe politikası seçimi konusunda yapılan çalışmalarda incelenen diğer muhasebe politikaları ise, ar-ge giderleri ve borçlanma maliyetleri ile ilgili muhasebe politikalarıdır.

İnceleme konusu olarak koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikasının seçilmesinin nedeni, koşullu borçlar ile ilgili karşılık ayrılması

¹ Sermaye Piyasası Kurulu Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)'in "Borçlanma Maliyetleri"ni ele alan 10. kısmında, özellikli varlık, amaçlandığı şekilde kullanıma veya satışa hazır hale getirilmesi uzun bir süreyi gerektiren varlık olarak tanımlanmıştır. Söz konusu tebliğin bu kısmında, özellikli varlıklara örnek olarak satılabilir hale getirilmesi uzun bir süreyi gerektiren stoklar, üretim tesisleri, enerji üretim tesisleri ve yatırım amaçlı gayrimenkuller verilmiştir.

veya ayrılmaması konusunun suistimal edilerek duruma göre gelir artırıcı veya gelir azaltıcı olarak kullanılabilir olmasıdır. Dolayısıyla, işletme yönetiminin gelir artırıcı veya gelir azaltıcı muhasebe politikası seçimini daha iyi açıklayacağını düşünülmesidir. Şöyle ki; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)'in "Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar"ı inceleyen 18. kısmında, koşullu borçlar ile ilgili zarar karşılığının ayrılması için koşullu borçların bu kısımda yer alan kayıtlama kriterlerini karşılaması gerekir ifadesi yer almaktadır. Aynı zamanda, tebliğin bu kısmında koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşılayıp karşılamadığının belirlenmesinin, işletmenin takdirine bırakıldığı da belirtilmektedir. İşletme yönetimi, kayıtlama kriterlerini karşılayan koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşılamadığına karar vererek bunlar ile ilgili karşılık ayırmaz ve dolayısıyla gelirin raporlanmasını hızlandırarak cari dönem gelirlerini yüksek gösterebilir. Aynı şekilde, işletme yönetimi, kayıtlama kriterlerini karşılamayan koşullu borçların kayıtlama kriterlerini karşıladığını kabul ederek bunlar ile ilgili karşılık ayırabilir ve dolayısıyla gelirin raporlanmasını geciktirip dönemin gelirlerini düşük gösterebilir.

Bu çalışmada, 5 farklı konudaki muhasebe politikalarının tamamının bileşik etkisini yani bileşik ölçüm puanını hesaplayabilmek için her bir konudaki muhasebe politikalarına 0 (en çok gelir azaltıcı politika) ile 2 (en çok gelir artırıcı politika) arasında değişen bir puan tahsis edilmiştir. Tablo 2'de, kullanılacak alternatif muhasebe politikaları ve bunlara tahsis edilen puanlar özetlenmiştir:

Tablo 2: Muhasebe Politikaları ve Bunlara Tahsis Edilen Puanlar

<i>Tanımlama</i>	<i>Tahsis Edilen Puan</i>
Stok Değerleme Muhasebe Politikası	
- Stok1	2
- Stok2	1
- Stok3	0
Amortisman Hesaplama Muhasebe Politikası	
- Amort1	2
- Amort2	1
- Amort3	0
Özellikli Varlıklarla Doğrudan İlişkili Borçlanma Maliyetleri Muhasebe Politikası	
- Borç1	2
- Borç2	1
- Borç3	0

Geliştirme Giderleri Muhasebe Politikası

- Gel1	2
- Gel2	1
- Gel3	0

Koşullu Borç Zarar Karşılığı Muhasebe Politikası

- Koş1	2
- Koş2	1
- Koş3	0

Stok1: İlk giren ilk çıkar, Stok2: İlk giren ilk çıkar ile ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi dışındaki diğer yöntemlerin birlikte kullanılması veya ilk giren ilk çıkar ile ağırlıklı ortalama maliyet yönteminin birlikte kullanılması, Stok3: Ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi, piyasa değeri ve standart maliyet yöntemi, Amort1: Doğrusal amortisman yöntemi, Amort2: Doğrusal amortisman yöntemi ile azalan bakiyeler amortisman yönteminin birlikte kullanımı, Amort3: Azalan bakiyeler amortisman yöntemi, Borç1: Özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetlerini, gerek özellikli varlığın amaçlandığı şekilde kullanıma veya satışa hazır hale getirilmesine kadar gerekse izleyen dönemlerde ortaya çıktığı anda özellikli varlığın maliyetine dahil etme, Borç2: Özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetlerini, özellikli varlık amaçlandığı şekilde kullanıma veya satışa hazır hale getirilene kadar özellikli varlığın maliyetine dahil etme ve izleyen dönemlerde ise doğrudan gider kaydetme, Borç3: Borçlanma maliyetlerinden özellikli varlıklara pay vermeme, Gel1: Geliştirme giderleri ortaya çıktığında tamamını aktifleştirerek itfa yolu ile gider kaydetme, Gel2: Geliştirme giderlerinin bir kısmını aktifleştirerek itfa yolu ile gider kaydetme ve bir kısmını da ortaya çıktığı dönemde doğrudan gider kaydetme, Gel3: Geliştirme giderleri ortaya çıktığında tamamını gider kaydetme, Koş1: Koşullu borç zarar karşılığı ayırmama, Koş2: Koşullu borç zararlarının bir kısmı için karşılık ayırma, bir kısmı için ise ayırmama, Koş3: Koşullu borç zarar karşılığı ayırma.

Tablo 2’de görüldüğü üzere stok değerlendirme muhasebe politikalarından ilk giren ilk çıkar yönteminin, amortisman hesaplama muhasebe politikalarından doğrusal amortisman yönteminin, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri muhasebe politikalarından özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetlerini, gerek özellikli varlığın amaçlandığı şekilde kullanıma veya satışa hazır hale getirilmesine kadar gerekse izleyen dönemlerde ortaya çıktığı anda özellikli varlığın maliyetine dahil etme, geliştirme giderleri muhasebe politikalarından geliştirme giderleri ortaya çıktığında tamamını aktifleştirerek itfa yolu ile gider kaydetme ve koşullu borç

zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarından koşullu borç zarar karşılığı ayırmama seçeneklerinin seçimi, en çok gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi olarak nitelendirilmiş ve bunlara 2 puanı tahsis edilmiştir. Stok değerlendirme muhasebe politikalarından ağırlıklı ortalama maliyet, piyasa değeri ve standart maliyet yöntemlerinin, amortisman hesaplama muhasebe politikalarından azalan bakiyeler amortisman yönteminin, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri muhasebe politikalarından borçlanma maliyetlerinden özellikli varlıklara pay vermeme, geliştirme giderleri muhasebe politikalarından geliştirme giderleri ortaya çıktığında tamamını gider kaydetme ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarından koşullu borç zarar karşılığı ayırma seçeneklerinin seçimi, en çok gelir azaltıcı muhasebe politikası seçimi olarak nitelendirilmiş ve bunlara 0 puan verilmiştir. Bunların dışında kalan diğer stok değerlendirme, amortisman hesaplama, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri, geliştirme giderleri ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarının tamamı, kısmen gelir artırıcı ve kısmen gelir azaltıcı olarak kabul edilmiş ve bunlara da 1 puan tahsis edilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 5 farklı konudaki muhasebe politikalarına bir puan tahsis edildikten sonra, bağımlı değişken olan işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini belirleyebilmek için her bir işletmeye ait seçilen muhasebe politikalarının bileşik ölçüm puanının hesaplanması gerekmektedir. Çünkü, işletmelerin bileşik ölçüm puanı, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi olup olmadığının belirlenmesine olanak sağlar. Bu çalışmada, bileşik ölçüm puanı, aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır (Astami/Tower, 2006: 13):

$$BÖP_i = \sum \text{Stok}_i, \text{Amort}_i, \text{Borç}_i, \text{Gel}_i, \text{Koş}_i / n$$

Formülde;

BÖP = Bileşik ölçüm puanını,

i = Bileşik ölçüm puanı hesaplanan işletmeyi,

Stok = Seçilen stok değerlendirme muhasebe politikasına tahsis edilen puanı,
Amort = Seçilen amortisman hesaplama muhasebe politikasına tahsis edilen puanı,

Borç = Seçilen özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetlerine ait muhasebe politikasına tahsis edilen puanı,

Gel = Seçilen geliştirme giderleri muhasebe politikasına tahsis edilen puanı,

Koş = Seçilen koşullu borç zarar karşılığı muhasebe politikasına tahsis edilen puanı ve

n = İşletmenin yıllık finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlarda 5 muhasebe politikasından açıklanan ve kullanılanların sayısını göstermektedir.

V.4. Araştırma Bulguları

V.4.1. Bağımsız Değişkenler ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü, ikramiye ödeme planı, sahiplik yoğunlaşması, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar bağımsız değişkenlerinin ölçütleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları, İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından tablo 3'de sunulduğu gibidir:

Tablo 3: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Bağımsız Değişkenlerin Ölçütleri İle İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Ölçütler	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar (%)	42	7	90	40,67	19,77
Toplam Varlıklar (Log)	42	7,65	9,42	8,29	0,36
Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar (%)	42	-22	44	6,57	13,38
%10 veya daha fazla (%)	42	0	99	68,18	18,29
Tobin q Oranı (%)	42	20	837	105,79	135,26
Ar-Ge Giderleri / Toplam Net Satışlar (%)	22	0	3	0,68	0,84

Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilen bilgilere göre, bu şirketler arasında varlıklarının büyük bir kısmını öz kaynakla finanse eden şirketler olduğu gibi varlıklarının çoğunluğunu borçlarla finanse eden şirket veya şirketler de bulunmaktadır. Böyle olmakla birlikte, tablo 3'de görüldüğü üzere konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama kaldıraç oranı, yaklaşık %41'dir. %41, deneyimler sonucu bulunmuş ve yeterli olarak kabul edilen kaldıraç oranından (%50) daha düşüktür ve hatta gelişmekte olan ülkelerdeki işletmeler açısından yeterli olduğu kabul edilen kaldıraç oranına (%60) göre çok daha düşüktür. Bu şirketlerin varlıkları toplamı, 44.989.901 YTL. ile 2.635.550.015 YTL. arasında değişmektedir. Konsolide

olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin varlık kârlılık oranlarına bakıldığında, zararlı şirketler olduğu gibi kârlı şirketlerin olduğu da görülmektedir. Bu şirketlerin, ortalama varlık kârlılık oranı yaklaşık %7'dir. Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerde, çıkarılan toplam sermaye payının %10 veya daha fazlasını temsil eden hisse paylarının toplam içindeki yüzdesi ortalama olarak yaklaşık %68 olup, şirketlerin yatırım fırsatları setinin ölçüsü olan Tobin q oranı ise ortalama olarak yaklaşık %106'dır. 42 şirketten sadece 22'sinin ar-ge gideri bulunmaktadır. Bu şirketlerde de, genellikle ar-ge giderlerinin toplam net satışlara oranı çok düşük kalmaktadır.

Söz konusu bağımsız değişkenlerin ölçütleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik sonuçları, İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından ise tablo 4'de sunulduğu gibidir:

Tablo 4: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Bağımsız Değişkenlerin Ölçütleri İle İlgili Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Ölçütler	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar (%)	65	6	374	47,00	45,37
Toplam Varlıklar (Log)	65	7,74	9,86	8,64	0,50
Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar (%)	65	-44	27	5,52	10,47
%10 veya daha fazla (%)	63	0	97	60,94	20,73
Tobin q Oranı (%)	65	-5	399	86,95	64,35
Ar-Ge Giderleri / Toplam Net Satışlar (%)	39	0	14	0,77	2,25

Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin finansal tabloları ve bunlara ait açıklayıcı notlardan elde edilen bilgilere göre, bu şirketler arasında varlıklarının büyük bir kısmını öz kaynakla finanse eden şirketler olduğu gibi borçları çok fazla olan şirket veya şirketler de bulunmaktadır. Böyle olmakla birlikte, tablo 4'de görüldüğü üzere konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama kaldıraç oranı %47'dir. Bu oran, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama kaldıraç oranından daha yüksektir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin varlıkları toplamı, 54.612.007 YTL. ile 7.190.977.304 YTL. arasında değişmektedir. Bu şirketlerin varlık kârlılık oranlarına bakıldığında, çok fazla zarar eden şirketler

olduğu gibi kârlı şirketlerin olduğu da görülmektedir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama varlık kârlılık oranı olan yaklaşık %6 değeri, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin ortalama varlık kârlılık oranına göre biraz daha düşüktür. Konsolide finansal tablolar düzenleyen 65 şirketten 63'ü, finansal tablolarına ait açıklayıcı notlarda çıkarılan toplam sermaye payının %10 veya daha fazlasını temsil eden hisse payına sahip ortaklarını açıklamış olup bu hisse paylarının toplam içindeki yüzdesi ortalama olarak yaklaşık %61'dir. Bu şirketlerin Tobin q oranı ise, ortalama olarak yaklaşık %87'dir. 65 şirketten sadece 39'nun ar-ge gideri bulunmaktadır. Bu şirketlerde de, genellikle ar-ge giderlerinin toplam net satışlara oranı çok düşüktür.

V.4.2. Muhasebe Politikaları İle İlgili Frekans Analizi ve Bileşik Ölçüm Puanına Ait Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Araştırma kapsamındaki konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi olup olmadığını belirlemeye olanak veren bileşik ölçüm puanının hesaplanmasında kullanılan 5 farklı konudaki muhasebe politikaları ile ilgili frekans analizi sonuçları, tablo 5'de sunulmuştur:

Tablo 5: Konsolide Olmayan ve Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Kullanılan Muhasebe Politikaları İle İlgili Frekans Analizi Sonuçları

Muhasebe Politikaları	Puan	Konsolide Olmayan		Konsolide	
		n	%	n	%
Stok Değerleme					
- Stok1	2	1	2,4	1	1,5
- Stok2	1	3	7,3	0	0
- Stok3	0	37	90,2	64	98,5
Toplam		41	100	65	100
Amortisman Hesaplama					
- Amort1	2	100	100	62	95,4
- Amort2	1	0	0	3	4,6
- Amort3	0	0	0	0	0
Toplam		42	100	65	100

Özellikli Varlıklarla Doğrudan İlişkili
Borçlanma Maliyetleri

- Borç1	2	0	0	0	0
- Borç2	1	11	31,4	28	45,9
- Borç3	0	24	68,6	33	54,1
Toplam		35	100	61	100
Geliştirme Giderleri					
- Gel1	2	0	0	0	0
- Gel2	1	5	21,7	13	32,5
- Gel3	0	18	78,3	27	67,5
Toplam		23	100	40	100
Koşullu Borç Zarar Karşılığı					
- Koş1	2	8	25,0	13	29,5
- Koş2	1	1	3,1	6	13,6
- Koş3	0	23	71,9	25	56,8
Toplam		32	100	44	100

Tablo 5 incelendiğinde, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin %2,4'nün, %100'nün, %25'nin ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin %1,5'nin, %95,4'nün, %29,5'nin sırasıyla en çok gelir artırıcı stok değerlendirme, amortisman hesaplama ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarını kullandığı görülmektedir. Konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerden hiçbiri, en çok gelir artırıcı özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri ve geliştirme giderleri ile ilgili muhasebe politikalarını kullanmamaktadır. Tablo 5'e göre, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin %90,2'si, %68,6'sı, %78,3'ü ve %71,9'u ile konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin %98,5'i, %54,1'i, %67,5'i ve %56,8'i, sırasıyla en çok gelir azaltıcı stok değerlendirme, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri, geliştirme giderleri ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarını kullanmaktadır. Konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketler arasında, en çok gelir azaltıcı amortisman hesaplama muhasebe politikasını kullanan şirket yoktur. Tablo 5'de, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerden %7,3'nün, %31,4'nün, %21,7'sinin ve %3,1'nin sırasıyla kısmen gelir artırıcı ve kısmen gelir azaltıcı olarak kabul edilmiş stok değerlendirme, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri, geliştirme giderleri ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarını kullandıkları görülmektedir. Bu şirketler arasında, kısmen gelir artırıcı ve kısmen de gelir azaltıcı amortisman hesaplama

muhasebe politikasını kullanan şirket yoktur. Tablo 5’de, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerden %4,6’sının, %45,9’nun, %32,5’nin ve %13,6’sının, sırasıyla kısmen gelir artırıcı ve kısmen gelir azaltıcı olarak kabul edilmiş amortisman hesaplama, özellikli varlıklarla doğrudan ilişkili borçlanma maliyetleri, geliştirme giderleri ve koşullu borç zarar karşılığı ile ilgili muhasebe politikalarını kullandıkları görülmektedir. Bu şirketlerden hiçbiri, kısmen gelir artırıcı ve kısmen de gelir azaltıcı stok değerlendirme muhasebe politikasını kullanmamaktadır.

İşletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğiliminin ölçütü ve işletmeler tarafından kullanılan muhasebe politikalarına tahsis edilen puanların basit aritmetik ortalaması olan bileşik ölçüm puanına ait tanımlayıcı istatistik sonuçları, İSO’nun belirlediği Türkiye’nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB’ye kayıtlı konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerin her biri açısından tablo 6’da sunulduğu gibidir:

Tablo 6: Konsolide Olmayan ve Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Bileşik Ölçüm Puanına Ait Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Şirketler	Sayı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen	42	0,40	1,25	0,71	0,25
Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen	65	0,10	1,25	0,73	0,24

Tablo 6’da görüldüğü gibi, konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde, bileşik ölçüm puanına ait tanımlayıcı istatistik sonuçları birbirine yakındır. Bu da, bu şirketlerin muhasebe politikası seçimi eğilimlerinin benzer olduğunu göstermektedir. Konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin bileşik ölçüm puanları, 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerin bileşik ölçüm puanı ortalama 0,71’dir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerin bileşik ölçüm puanı ise ortalama 0,73’dür.

V.4.3. Muhasebe Politikası Seçiminin Ekonomik Belirleyicilerinin İşletme Yönetiminin Gelir Artırıcı (Azaltıcı) Muhasebe Politikası Seçimi Eğilimini Açıklayıp Açıklamadığına Dair Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin araştırma kapsamındaki konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığını belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada oluşturulan basit doğrusal regresyon modeli, kaldıraç oranı bağımsız değişkeni açısından aşağıdaki gibidir:

$$BÖP = a + b_1 \text{ Kaldıraç Oranı} + e$$

Formülde, daha öncede belirtildiği gibi BÖP, bağımlı değişken işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi olup işletmelerin bileşik ölçüm puanını temsil eder. a sabiti, b bağımsız değişkenin katsayısını göstermektedir ve e ise hata terimidir.

Yukarıda sadece kaldıraç oranı bağımsız değişkeni ile bağımlı değişken işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi için oluşturulan bu basit doğrusal regresyon modeli, aynı zamanda bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler olan muhasebe politikası seçiminin diğer ekonomik belirleyicileri için de geçerlidir. Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığına yani H_1 , H_2 , H_3 , H_4 , H_5 ve H_6 hipotezlerinin test edilmesine dair basit doğrusal regresyon analizi sonuçları, araştırma kapsamındaki konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketler açısından tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7: Konsolide Olmayan Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	Korelasyon Katsayısı	Determinasyon Katsayısı	Anlamlılık Düzeyi
Kaldıraç Oranı	+	-	0,058	0,003	0,716
İşletme Büyüklüğü	-	-	0,152	0,023	0,336
İkramiye Ödeme Planı	+	-	0,028	0,001	0,861
Sahiplik Yoğunlaşması	-	-	0,160	0,026	0,311
Yatırım Fırsatları Seti	+	-	0,180	0,032	0,255
Özel Amaçlı Yatırımlar	+	-	0,168	0,028	0,456

Tablo 7 incelendiğinde, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamadığı söylenebilir. Çünkü, her bir ekonomik belirleyici açısından basit doğrusal regresyon analizi sonuçları, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde anlamsız çıkmıştır. Bu nedenle, bu konudaki H_1 , H_2 , H_3 , H_4 , H_5 ve H_6 hipotezleri desteklenmez.

Tablo 7'de görüldüğü üzere basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, söz konusu bağımsız değişkenlerden bazılarının tahmini işareti ile gerçek işareti arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Kaldıraç oranı, ikramiye ödeme planı, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar bağımsız değişkenlerinin tahmini işaretleri (+) iken gerçek işaretleri (-) çıkmıştır. Bu da, H_1 , H_3 , H_5 ve H_6 hipotezlerinde ifade edildiği gibi kaldıraç oranı, ikramiye ödeme planı, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar ile gelir artırıcı muhasebe politikası seçimi eğilimi arasındaki olumlu (+) birlikteliğin aksine ters (-) yönde bir ilişkinin olduğunu gösterir. Yani kaldıraç oranı ne kadar yüksek, yatırım fırsatları seti ne kadar büyük ve özel amaçlı yatırımlar ne kadar fazla olursa, işletme yönetiminin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olmaktadır. Buna ilaveten, ikramiye ödeme planına sahip işletme yöneticilerinin, gelir azaltıcı muhasebe politikalarını seçme olasılığı da o kadar düşük olacaktır. Bu sonuçlar da, H_1 , H_3 , H_5 ve H_6 hipotezlerinin desteklenmediğini gösteren yukarıdaki sonucu doğrulamaktadır.

Muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin, araştırma kapsamındaki konsolide finansal tablolar düzenleyen halka açık şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığına dair yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları ise tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8: Konsolide Finansal Tablolar Düzenleyen Şirketlerde Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Tahmini İşaret	Gerçek İşaret	Korelasyon Katsayısı	Determinasyon Katsayısı	Anlamlılık Düzeyi
Kaldıraç Oranı	+	+	0,097	0,009	0,442
İşletme Büyüklüğü	-	-	0,240	0,057	0,054
İkramiye Ödeme Planı	+	-	0,168	0,028	0,180
Sahiplik Yoğunlaşması	-	+	0,000	0,000	0,999
Yatırım Fırsatları Seti	+	-	0,044	0,002	0,727
Özel Amaçlı Yatırımlar	+	-	0,091	0,008	0,581

Tablo 8 incelendiğinde, işletme büyüklüğü hariç diğer ekonomik belirleyicilerin, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamadığı söylenebilir. Çünkü, bu ekonomik belirleyiciler açısından basit doğrusal regresyon analizi sonuçları, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde anlamsız çıkmıştır. Bu nedenle, bu konudaki H_1 , H_3 , H_4 , H_5 ve H_6 hipotezleri desteklenmemektedir.

İşletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi hariç diğer ekonomik belirleyicilere ait basit doğrusal regresyon modelinin anlamsız çıkmasına ilaveten tablo 8'de dikkat çeken bir konu da, bağımsız değişkenlere ilişkin tahmini ve gerçek işaretlerde farklılığın olmasıdır. İkramiye ödeme planı, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar bağımsız değişkenlerinin tahmini işaretleri (+) iken gerçek işaretleri (-) çıkmıştır. Sahiplik yoğunlaşması bağımsız değişkeninin de, tahmini işareti (-) iken gerçek işareti (+) çıkmıştır. Bu sonuçlar da, H_3 , H_4 , H_5 ve H_6 hipotezlerinin desteklenmediğini gösteren yukarıdaki sonucu doğrulamaktadır.

Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde sadece işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi ile ilgili basit doğrusal regresyon analizi sonucu, %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmıştır. İşletme büyüklüğü ile ilgili H_2 hipotezinde de ifade edildiği gibi, işletme büyüklüğü ile işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi arasındaki ilişki ters yöndedir ve ikisi arasında zayıf bir ilişki vardır. İşletme büyüklüğü, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini yaklaşık %6 oranında açıklayıcı güce sahiptir.

V.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Diğer ülkelerde geçmişte yapılan çalışmaların çoğunluğu muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin tek bir ülkede yurtiçi ortamlarda işletme yönetiminin muhasebe politikası seçiminin açıklayıcıları olduğunu göstermekle birlikte, İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı halka açık şirketler açısından bu durum geçerli değildir. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü hariç diğer ekonomik belirleyiciler, konsolide olmayan ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçim kararını etkilememektedir. Başka bir ifadeyle, bu şirketlerde, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi hariç muhasebe politikası seçiminin işletmelere özgü ekonomik belirleyicileri olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü, ikramiye ödeme planı, sahiplik yoğunlaş-

ması, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamamaktadır. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamaktadır. Ancak, işletme büyüklüğü ile işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimi arasında, zayıf bir ilişki vardır. İşletme büyüklüğü, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini yaklaşık %6 oranında açıklayıcı güce sahiptir.

Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi, Verimli Arabulma Yaklaşımı çerçevesinde muhasebe politikası seçiminin işletmelere özgü ekonomik belirleyicileri ile ilgili olarak oluşturulan kaldırma oranı, işletme büyüklüğü, ikramiye ödeme planı, sahiplik yoğunlaşması, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar ile ilgili hipotezler, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi hariç İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı halka açık şirketler açısından desteklenmemektedir. Böyle olmakla birlikte, bağımlı değişken işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğiliminin ölçütü olan bileşik ölçüm puanına ait tanımlayıcı istatistik sonuçları, işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimi eğiliminin biraz gelir azaltıcı yöne doğru kaydığını göstermektedir. Çünkü, bileşik ölçüm puanı, konsolide olmayan finansal tablolar düzenleyen şirketlerde ortalama 0,71 ve konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde ise ortalama 0,73 olup 0 ile 1 arasında bir değerdir. Bu sonucu, gerek konsolide olmayan gerekse konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde basit doğrusal regresyon analizi sonuçları da doğrulamaktadır. Çünkü, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde kaldırma oranı ekonomik belirleyicisi hariç kaldırma oranı, ikramiye ödeme planı, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımlar bağımsız değişkenlerinin tahmini işaretleri (+) iken gerçek işaretleri (-) çıkmıştır. Ayrıca, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde sahiplik yoğunlaşması ekonomik belirleyicisi hariç işletme büyüklüğü ile sahiplik yoğunlaşması bağımsız değişkenlerinin de hem tahmini hem de gerçek işaretleri (-)'dir. Bu işaretlerin ifade ettiği anlam da, bu şirketlerde, muhasebe politikası seçimi eğiliminin gelir azaltıcı yöne doğru meyilli olduğudur. Bu sonuç, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından gerçekleştirilen denetimlerde ortaya çıkarılan, finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının %67'sinin dönem kârını azaltmaya yönelik olduğu sonucu ile örtüşmektedir (Küçüközgen/Küçükkoçaoğlu, 2004: 9).

Araştırma kapsamındaki şirketlerin bu şekilde muhasebe politikası seçiminin nedenleri şöyle açıklanabilir: Birincisi, şirketlerin alışıktıkları

basit yöntemleri (doğrusal amortisman ve ortalama maliyet yöntemi gibi) seçerek bilgi üretme maliyetini minimize etme çabaları olabilir. İkincisi, örneğin son giren ilk çıkar stok değerlendirme yönteminin kullanılmaması veya yatırımların finansmanında kullanılan yabancı kaynaklar ile ilgili olarak katlanılan finansman giderlerinden ilgili varlığın işletmenin aktifine alınma tarihine kadar katlanılan finansman giderlerini yatırımın maliyetine dahil etme ve izleyen dönemlerde ortaya çıkan finansman giderlerini de ister maliyete dahil etme isterse doğrudan gider kaydetme gibi vergi mevzuatının gereklerini yerine getirmedir. Üçüncüsü, şirketlerin kaldıraç oranlarının ve özel amaçlı yatırımlarının düşük olması nedeniyle, yöneticilerin gelir artırıcı muhasebe politikalarını seçme ihtiyacı duymamaları olabilir. Dördüncüsü, vergi ve diğer politik maliyetler şeklinde işletme dışına kaynak çıkışını önlemek amacıyla mümkün oldukça gelir azaltıcı muhasebe politikalarının seçilmesidir. Beşinci ve son olarak da, bu şirketlerin IAS / IFRS ile uyumlu standartları uygulamaya başlamalarının ilk yılı olması ile de açıklanabilir. Halka açık şirketler, IAS / IFRS ile uyumlu standartlarda yer alan alternatif muhasebe politikalarının sağladıkları avantajları henüz değerlendirme aşamasında değildirler ve dolayısıyla sadece bu standartları uygulamaya çalışmış olabilirler.

VI. SONUÇ

Finansal tablolara etkisi nedeniyle muhasebe politikası seçimi, işletme ile ilgili taraflarca alınan kararları etkilemektedir. Bu olası etkinin muhasebe politikası seçiminde belirleyici olup olmayacağı sorusu ise, yöneticilerin muhasebe politikası seçiminin altında yatan nedenlerin araştırılmasına sebep olmuştur. Diğer ülkelerde geçmişte yapılan çalışmalar, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicileri olan kaldıraç oranı, işletme büyüklüğü, ikramiye ödeme planı, sahiplik yoğunlaşması, yatırım fırsatları seti ve özel amaçlı yatırımların işletmelerin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçiminin açıklayıcıları olduğunu göstermiştir. Ancak, İSO'nun belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan İMKB'ye kayıtlı halka açık şirketler üzerinde yapılan bu ampirik çalışmada, konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisi hariç söz konusu ekonomik belirleyicilerin bu şirketlerde işletme yönetiminin muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklamadığı sonucuna varılmıştır. Konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde işletme büyüklüğü ekonomik belirleyicisinin, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklama gücü ise yok denecek kadar düşüktür. Bununla birlikte, bağımlı değişken işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğiliminin ölçütü olan bileşik ölçüm puanının 0 ile 1 arasında

bir değer olması ve basit doğrusal regresyon analizi sonucunda muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin (konsolide finansal tablolar düzenleyen şirketlerde kaldıraç oranı ve sahiplik yoğunlaşması ekonomik belirleyicileri hariç) gerçek işaretlerinin (-) çıkması, bu şirketlerde muhasebe politikası seçimi eğiliminin biraz gelir azaltıcı yöne doğru kaydığını göstermektedir.

Bu çalışmanın katkısı, muhasebe politikası seçiminin ekonomik belirleyicilerinin araştırma kapsamındaki şirketlerde işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığı ve aynı zamanda bu şirketlerde muhasebe politikası seçimi eğiliminin yönü hakkında bir bakış açısı vermesidir. Verimli Arabulma Yaklaşımı çerçevesinde muhasebe politikası seçiminin işletmelere özgü ekonomik belirleyicilerinin, işletme yönetiminin gelir artırıcı (azaltıcı) muhasebe politikası seçimi eğilimini açıklayıp açıklamadığını belirlemek ve Türkiye'deki işletmeler açısından bu konuda genel bir görüş oluşturmak için benzer bir çalışma İMKB'ye kayıtlı olmayan diğer işletmelerde de yapılabilir.

Kaynakça

- ADAM, Tim / GOYAL, Vidhan K. (2006), "The Investment Opportunity Set and Its Proxy Variables: Theory and Evidence," <http://web.mit.edu/tadam/www/research/grproxy16.pdf>, 27.11.2006.
- ASTAMI, Emita W. / TOWER, Grey (2006), "Accounting-Policy Choice and Firm Characteristics in the Asia Pacific Region: An International Empirical Test of Costly Contracting Theory," *The International Journal of Accounting*, 41: 1-21.
- CULLINAN, Charles P. (1999), "International Trade and Accounting Policy Choice: Theory and Canadian Evidence," *The International Journal of Accounting*, 34/4: 597-607.
- DHALIWAL, Dan S. / HENINGER, William G. / HUGHES II, K.E. (1999), "The Investment Opportunity Set and Capitalization Versus Expensing Methods of Accounting Choice," *Accounting and Finance*, 39: 151-175.
- DICHEV, Ilia D. / SKINNER, Douglas J. (2002), "Large-Sample Evidence on the Debt Covenant Hypothesis," *Journal of Accounting Research*, 40/4: 1091-1123.
- EMANUEL, David / WONG, Jilnaught / WONG, Norman (2003), "Efficient Contracting and Accounting," *Accounting and Finance*, 43: 149-166.
- FIELDS, Thomas D. / LYS, Thomas Z. / VINCENT, Linda (2001), "Empirical Research on Accounting Choice," *Journal of Accounting and Economics*, 31: 255-307.
- FRANCIS, Jennifer, (2001), "Discussion of Empirical Research on Accounting Choice," *Journal of Accounting and Economics*, 31: 309-319.
- GAFFIKIN, Michael J.R. (27.11.2006), "Accounting Research and Theory: The Age of Neo-Empiricism," University of Wollongong, School of Accounting & Finance, Working Papers Series 05/07, <http://www.uow.edu.au/commerce/accy/research/workingpaper/05%20Gaffikin%20wps7.pdf>.
- GOPALAKRISHNAN, V. (1994), "Accounting Choice Decisions and Unlevered Firms: Further Evidence on Debt / Equity Hypothesis," *Journal of Financial and Strategic Decisions*, 7/3: 33-47.

- GUL, Ferdinand A. (2001), "Free Cash Flow, Debt - Monitoring and Managers' LIFO / FIFO Policy Choice," *Journal of Corporate Finance*, 7: 475-492.
- HALL, Steven C. / SWINNEY, Laurie S. (2004), "Accounting Policy Changes and Debt Contracts," *Management Research News*, 27/7: 34-48.
- HAND, John R.M. / SKANTZ, Terrance R. (1998), "The Economic Determinants of Accounting Choices: The Unique Case of Equity Carve-Outs under SAB 51," *Journal of Accounting and Economics*, 24: 175-203.
- HEALY, Paul M. (1985), "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions," *Journal of Accounting and Economics*, 7: 85-107.
- HOLLAND, Kevin (1998), "Accounting Policy Choice: The Relationship Between Corporate Tax Burdens and Company Size," *Journal of Business Finance & Accounting*, 25/3-4: 265-288.
- HOLTHAUSEN, Robert W. (1990), "Accounting Method Choice Opportunistic Behavior, Efficient Contracting, and Information Perspectives," *Journal of Accounting and Economics*, 12: 207-218.
- HOUGHTON, Keith A. / KESTEL, Jo-Anne / ROBINSON, Peter / SMITH, Malcolm (2000), Economic Recession, Corporate Distress and Income Increasing Accounting Policy Choice, Centre of Business Analysis and Research (CoBAR), Division of Business & Enterprise, University of South Australia, Working Paper 2000-07, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=219288, 11.09.2006.
- IAS - 8: Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors 26.07.2005), http://europa.eu.int/comm/internal_market/accounting/committees_en.htm#arc
- IATRIDIS, George / JOSEPH, Nathan L. (2005), "A Conceptual Framework of Accounting Policy Choice under SSAP 20," *Managerial Auditing Journal*, 20/7: 763-778.
- İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI, <http://www.imkb.gov.tr>.
- KALLAPUR, Sanjay / TROMBLEY, Mark A. (2001), "The Investment Opportunity Set: Determinants, Consequences and Measurement," *Managerial Finance*, 27/3: 3-15.
- KARAPINAR, Aydın (2000), "Uluslararası Muhasebe Standartlarında Firma Kârı Üzerine Etki Eden Alternatif Muhasebe Politikalarına ve Türkiye'nin Uyum Derecesine İlişkin Bir Araştırma," *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe - Finansman Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi* (Ankara).
- KÜÇÜKSÖZEN, Cemal / KÜÇÜKKOCAOĞLU, Güray (2004), "Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma," Yakınsama Yolunda 1. Uluslararası Muhasebe Kongresinde Sunulan Bildiri, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/kisiselearningmanipulation2.pdf>, 27.11.2006.
- LI, Michael Z.F., / OUM, Tae H. / ZHANG, Yimin (2004), "Tobin's q and Airline Performances," *Public Works Management & Policy*, 9/1: 51-65.
- MALİYE BAKANLIĞI MUHASEBE SİSTEMİ UYGULAMA GENEL TEBLİĞİ Sıra No: 1, 26.12.1992 tarih ve 21447 mükerrer sayılı Resmi Gazete.
- MANGOS, Nicholas C. / LEWIS, Neil R. (1995), "A Socio - Economic Paradigm for Analysing Managers' Accounting Choice Behaviour," *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 8/1: 38-62.
- MAZAY, Veronique, / WILKINS, Trevor / ZIMMER, Ian (1993), "Determinants of the Choice of Accounting for Investments in Associated Companies," *Contemporary Accounting Research*, 10/1: 31-59.
- MISSONIER - PIERA, Franck (2004), "Economic Determinants of Multiple Accounting Method Choices in Swiss Context," *Journal of International Financial Management and Accounting*, 15/2: 118-143.
- MOĞNİK, Dijana (2001), "Asset Specificity and a Firm's Borrowing Ability: An Empirical Analysis of Manufacturing Firms," *Journal of Economic Behavior & Organization*, 45: 69-81.

- NIEHAUS, Gregory R. (1989), "Ownership Structure and Inventory Method Choice," *The Accounting Review*, 64/2: 269-284.
- SERMAYE PİYASASI KURULU (02.11.2004), *Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)*, <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/Doc/spk16.doc>.
- TAN, Chyi W. / TOWER, Greg / HANCOCK, Phil / TAPLIN, Ross (2002), "Empires of the Sky: Determinants of Global Airlines'Accounting-Policy Choices," *The International Journal of Accounting*, 37: 277-299.
- TMS-8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar, <http://www.tmsk.org.tr/standartlar.html>, 04.12.2006.
- WATTS, Ross L. / ZIMMERMAN, Jerold L. (1978), "Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards," *The Accounting Review*, LIII/1: 112-134.
- WATTS, Ross L. / ZIMMERMAN, Jerold L. (1990), "Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective," *The Accounting Review*, 65/1: 131-156.
- WOLFE, Joseph / SAUAIA, Antonio Carlos Aida (2003), "The Tobin q As A Company Performance Indicator," *Developments in Business Simulation and Experiential Learning*, 30: 155-159.
- WONG, Norman (2005), "Determinants of the Accounting Change for Income Tax," *Journal of Business Finance & Accounting*, 32/5-6: 1171-1196.
- ZINKEVICIENE, Danute / RUDZIONIENE, Kristina (2005). "Impact of Company's Leverage on Financial Accounting Method Choice," *Engineering Economics*, 5/45: 25-30.
- ZINKEVICIENE, Danute / RUDZIONIENE, Kristina (05.04.2006), "Research of the Impact of Company's Size on Financial Accounting Method Choice," *Engineering Economics*, 3/38, <http://www.ktu.lt/en/science/journals/econo/inzek.038.html>